

DAGENS FRÅGOR

Den 18 mars 1946.

Mulen Efter den tillfälliga avspänning på julmötet i Moskva, som **sikt.** i huvudsak vanns medelst nya anglosaxiska, främst engelska eftergifter, ha de två första månaderna av 1946 uppvisat en alltmera intensifierad spänning mellan de båda stora sjömakterna och Sovjetunionen. Sina mest uppmärksammade uttryck fick denna utveckling vid Förenta nationernas första sammanträde i London. I stort sett har tillspetsningen av de internationella förhållandena fått sin prägel av en rad kraftiga ryska aktioner i strid mot gällande överenskommelser mellan de tre världsmakterna. Som motstycke till den ryska aggressiviteten kan på den andra sidan knappast ställas någon annan handling av ovänlig karaktär än möjligen opinionsstormen i U. S. A. efter Moskvamötet mot vad man betraktade som Byrnes' eftergifter i fråga om atombombshemligheten. Denna storm tvingade den amerikanske utrikesministern till en omtolkning av den nyss träffade överenskommelsens innebörd, vilken av många uppfattades såsom rätt skruvad.

De tvistefrågor, som vid årets ingång stodo i förgrunden, voro den turkiska och den persiska. I det förra fallet gäller det formellt dels den klassiska frågan om Sundens internationella ställning, dels ryska anspråk på rätt vidsträckta turkiska gränsområden, i första hand Kars och Ardahan, vilka tsaren tog från sultanen 1878 men Turkiet återfick efter det förra världskriget. Därjämte ha anspråk framställts även på kustremsan vid Trapezunt, som veterligen aldrig tillhört Ryssland. I denna tvist, som i själva verket ytterst gäller Turkiets möjligheter att hävda sin ställning som oberoende stat, har hittills ingen avgörande vändning inträtt. Ryssarna ha nöjt sig med att på känt maner framställa sina krav genom olika kaukasiska bulvaner, medan Turkiet proklamerat sin absoluta obenägenhet att gå med på några landavträdelser eller basupplåtelse.

Mera dramatisk har händelseutvecklingen varit i Persien. Där hade i slutet av 1945 en »demokratisk resning» ägt rum i det av Sovjet ockuperade Azerbeidjan, den strategiskt betydelsefulla gränsprovin- sen i nordväst, som utgör en utfallspport mot både Turkiet och det oljerika norra Irak. De persiska trupperna hade av ockupationsmakten hindrats att inskrida mot upprorsmakarna. Före Londonmötet hade från stormaktshåll tydligen gjorts åtskilliga påtryckningar i syfte att förhindra, att FN redan vid sitt inträde i världen konfronterades med denna svåra tvistefråga, där en av dess tre huvudmakter uppenbarligen var ogärningsmannen. Vad det för förbundet skulle ha inneburit, om det helt slutit ögonen för ett dylikt flagrant övergrepp mot en av dess medlemmars integritet, därom bär emellertid Nationernas förbunds historia åtskilliga sorgliga vittnesbörd. Månövrerna lyckades ej till fullo, utan Persien väckte frågan, och den kompromiss, som kom till stånd, blev ej en hundra procentig seger för

Ryssland. Visserligen hänsköts frågan till direkta underhandlingar mellan de båda så föga jämnspelta parterna, men det konstaterades dock samtidigt, att förbundsrådet alltjämt följde dess utveckling. Mitt under dessa förhandlingar ägde emellertid i Teheran under ganska mystiska förhållanden ett regimskifte rum, som bragte en mera ryssvänlig politiker till makten. De underhandlingar, som sedan dess förts mellan honom och de styrande i Moskva, förefalla emellertid ha blivit resultatlösa. I stället har frågan ytterligare komplicerats av att Ryssland utan någon motivering brutit sitt åtagande mot både England och Persien att utrymma sistnämnda land den 2 mars 1946. Detta de ryska truppernas kvarstannande i stora delar av Persien i strid med klara traktatsförpliktelser har nu i skrivande stund framkallat en situation, som på flera håll i London bedömes såsom den allvarligaste efter krigets upphörande. En ny inre omvälvning i Teheran i skydd av de ryska vapnen anses stå för dörren. Den skulle skapa ett *fait accompli* till Stalins förmån i en av de viktigaste delarna av Främre Östern. Likheten mellan 1945—46 och 1935—38 års metoder har i mångas ögon blivit alltmera påtaglig och olycksbådande.

Att den persiska frågan upptogs på FN:s program, sågs med mycket oblida ögon i Moskva och ledde till omedelbara repressalier i form av klagomål inför samma höga internationella forum över Englands åtgöranden i Grekland och på Java. Om denna både förbluffande och utmanande aktion — det var dock Persien på egen hand och ej England, som förde Azerbeidjan på tal i London — bör fattas som en rent känslomässig reaktion eller som resultat av taktiska övertväganden, är svårt att säga. Den vållade upprörda och pinsamma förhandlingar i säkerhetsrådet, delvis förda med en vokabulär, som tidigare ej var bruklig mellan stormakter, som officiellt levde på fredsfot med varandra. Resultatet här liksom vid flera andra kritiska tillfällen under Londonmötet blev, att England understöddes av en säker majoritet bland de representerade staterna, och så till vida fick det hela en ur rysk synpunkt något bumerangartad prägel. För att undvika en omröstning i den av det ryska blocket självt väckta frågan och därmed ett öppet voteringsnederlag tillgrep den ryske huvuddelegaten då en tolkning av den beryktade vetoregeln, som ej alls stämde med anglosaxisk uppfattning om den innebörd, som denna bestämmelse fått genom kompromissen på San Franciscomötet förra våren. Herr Vysjinskis tolkning har även av mycket sansade och ej alls ryssfientliga engelska pressorgan förklarats innebära ett mycket farligt hot mot FN:s hela verksamhet.

Även vid andra tillfällen under Londonmötet, särskilt vid valen av president och generalsekreterare, kom motsättningen mellan Ryssland och dess dittillsvarande bundsförvanter till skarpa uttryck och bragte då bl. a. Norge och Danmark i en ej alldeles behaglig mellanställning.

Det har som så ofta annars i dylika situationer även denna gång uppträtt optimistiska bedömare, vilka i den öppenhet, varmed motsättningarna förts till torgs, och i den hänsynslösa ursprunglighet, med vilken huvudtalarna utslungat sina beskyllningar mot vederparten — man har här onekligen kunnat iakttaga en betydande demo-

kratisering i fråga om maner och ordval — velat skönja goda varsel för den vidare internationella utvecklingen. Dessa optimister ha dock denna gång varit jämförelsevis fåtaliga; den tidigare mellanfolkliga historien ger f. ö. knappast mycket stöd åt deras välmentade försök att tyda allt till det bästa.

Vid dessa sammanstötningar liksom i andra sammanhang har det visat sig vara till stor skada för samförståndet, att alltjämt, två och ett halvt år efter Italiens kapitulation och nära ett år efter Tysklands sammanbrott, inte en enda fred ännu kommit till stånd, utan stora delar av Europa leva i ovisshet om sitt öde.

Den makt, som i första hand fått taga mot de ryska örfilarna, har varit England, omedelbart eller genom sina skyddslingar. Däremot har Stalin i det längsta intagit en ganska försiktig hållning mot Amerika med dess kraftigare maktmedel. Taktiken synes vara att försöka skära sönder det brittiska imperiets förbindelselinjer på ömtåliga ställen och därvid draga nytta av den sega oviljan över Englands världsställning i vissa mera traditionsbundna än klarsynta amerikanska kretsar. Moskvamötet i december hade visat, att denna taktik rymde åtskilliga möjligheter, och det förefaller, som om även den amerikanska delegationen i London inte alltid stödde Bevin så fullt och helt, som den hade goda sakskalet att göra. Den amerikanska opinionen har dock å sistone tydligt hårdnat mot Ryssland. Möjligen är detta förklaringen till att Sovjets kinesiska politik under de sista veckorna blivit hänsynslösare och tagit en vändning, som måste väcka ond blod på andra sidan Stilla havet.

Vad som skett, har ytterligare understrukit svårigheterna i Englands ställning och dess åtminstone för närvarande uppenbara underlägsenhet gentemot de andra båda världsmakterna. Inom den snabbt växande brittiska opinion, som med största oro iakttagit denna utveckling och i Ryssland börjat frukta en ny fara för världens fred och frihet av ungefär samma slag som Hitlers totalitära våldsstat, kan man i fråga om valet av motåtgärder iakttaga två olika riktningar, även om de ingalunda helt utesluta varandra. Den ena har särskilt tydligt kommit till uttryck i Winston Churchills stora tal i Fulton. Den rekommenderar den allra innerligaste politiska sammanlutning mellan de båda anglosaxiska världsmakterna. Reaktionen på Churchills tal synes visa, att i varje fall den amerikanska opinionen inte f. n. är mogen för en sådan politik. Det är också tydligt, att ett förverkligande därav mycket lätt skulle kunna få till följd, att klyftan mellan Ryssland och de båda andra stora skulle ytterligare vidgas och bli oöverstiglig. Emellertid är det anledning att betona, att Churchill ingalunda föreslog en aggressiv sammanslutning mot Ryssland. Vad han förordade, nu liksom på 1930-talet, var att skapa en effektiv motståndsfrent, som skulle avskräcka från vidare aggression och därigenom i möjligaste mån trygga freden. En dylik distinktion tycks man dock inte vara hågad att göra i Moskva. Åtminstone har Stalins personliga replik till sin f. d. vapenbroder en märklig likhet i fråga om både ordasätt och tankegång med de filippiker, som för sju, åtta år sedan från annat håll plägade riktas mot samme adressat.

Den på andra håll rekommenderade politiken skulle innebära, att England skapade ett fast västblock i första hand av Frankrike, Holland och Belgien, eventuellt även av andra stater i Nord- och Sydvästeuropa, och därmed byggde upp en maktfaktor, som vore likvärdig med U. S. A. och Sovjet och kunde föra en självständig politik vid deras sida. En dylik, i och för sig naturlig utveckling försvåras emellertid i hög grad av det labila läget i Frankrike och av det kommunistiska partiets starka maktställning där. Det är också tydligt, att västblocket alltjämt är anatema för Moskva, och detta trots att dess förfäktare i engelsk press gärna och måhända ej alldeles utan skäl framhålla, att dess förverkligande skulle ge England och Västeuropa helt annan möjlighet att spela en medlande roll mellan Amerika och Ryssland än den anglosaxiska alliansen, där London numera skulle bli »junior partner».

Ur svensk synpunkt har självfallet den mulnande internationella sikten åtskilligt att säga. Den borde ha givit ett så bestämt intryck av förhållandenas allmänna osäkerhet, att alla spekulationer i stora besparingar på försvarsbudgeten borde vara uteslutna på ansvarigt håll. Men den ställer också vår ställning till FN i en delvis ny dager. Det har visat sig, att FN:s råd och församling från början kunna bli en av de mest observerade vädjobanorna för tävlingen mellan stormakter med skarpt motsatt politik och att, som ej minst Norge erfarit, de mindre staterna där lätt kunna råka i en särdeles oangenäm mellanhandsställning. Under sådana förhållanden synes man å svensk sida för närvarande och till dess att sikten klarnat böra undvika onödig brådska med vårt inträde i en organisation, som kan vålla dylika komplikationer. Skulle Förenta Nationerna formligen inbjuda oss att inträda, då förefaller det alltjämt, som om olägenheterna av att stanna utanför voro större än de, som kunna hota oss inom organisationen.¹

Antisemitismen i det nya Polen. Judarnas öde har alltmer blivit ett internationellt problem. Vad kommer att ske med alla de judar, som av nazismen och på grund av kriget blivit fördrivna från sina resp. hemländer? Detta problem kompliceras ytterligare genom judarnas massflykt från Östeuropa. UNRRA:s Europachef general Morgans rapport, i vilken han talade om en organiserad judisk mass-emigration, ej flykt, var en stor sensation. De flesta underrättelserna om judarnas öde komma från Polen, och äro ofta motsägande.

Man får ej glömma, att Polen under medeltiden och även senare, ända fram till nationalismens tidevarv, var ett asylland för de, genom pogromer i såväl öster som väster, från sina hem fördrivna judarna. Därför var Polen det land i Europa, som hade det relativt största antalet judar, mer än 10 %.

Alla judar i Östeuropa likna varandra och kunna knappast jämföras med de västeuropeiska och de skandinaviska judarna. I Östeuropa assimilerar sig endast ett litet fåtal judar, medan den stora

¹ Jfr Svensk Tidskrift 1945, s. 509—511.

massan utgör en nation för sig, med sin egen kultur, sina egna traditioner, sitt eget språk (jiddisch) och sin egen religion. Flertalet av dem var fattigt folk, som bodde i städerna och där utgjorde majoriteten av befolkningen. Så var förhållandet i t. ex. Sydpolen (Galizien) och Centralpolen, Rumänien och Litauen. I storstäderna, såsom t. ex. Warszawa och Łódź, utgjorde judarna en tredjedel av befolkningen. Flertalet judar voro klart negativt inställda till assimilation, och de betraktade t. ex. blandade äktenskap som ett religiöst brott.

Det är inte särskilt förvånansvärt, att sådana förhållanden främjade en antisemitisk inställning, främst bland medelklassen. Bortsett från nationalistiska känslöstämningar voro ekonomiska skäl den huvudsakliga orsaken till antisemitismen, men aldrig religiösa. Och för rättvisans skull måste man konstatera, att före kriget antisemitism ej var allmän; det polska folkets majoritet var ej antisemitisk; man kunde finna judar på alla poster, även bland de högre statsämbetsmännen, även i officerskåren, ja, t. o. m. bland generalerna; inom några yrkesgrupper, t. ex. bland läkarna eller advokaterna utgjorde judarna i största delen av Polen majoriteten.

När de systematiska jedeförföljelserna började under den tyska ockupationen, blev det polska folkets inställning prosemitisk. Tio-tusentals judar räddades och höllos dolda av polackerna, ehuru detta var ett brott som bestraffades med döden. Det föreföll som om det inte längre existerade något judiskt problem i Polen. Visserligen uppträdde ibland utpressare, vilka försökte tilltvinga sig tysthetsmutor, men deras verksamhet stoppades snart av den underjordiska staten, vilken var anhängare till Londonregeringen. De skyldiga straffades med döden såsom folkförrädare. Domarna fastställdes av underjordiska polska domstolar och offentliggjordes i den hemliga polska pressen. Ett tiotal dödsdomar var tillräckligt. Sådana yttringar av antisemitism försvunno. Den judiska, patriotiska ungdomen anslöt sig i sin kamp mot ockupanterna till den hemliga, polska armén, och Warszawaghettos hjältemodiga dödskamp skulle ej ha varit möjlig, om ej polackerna försett de i ghettot instängda judarna med vapen och ammunition.

Efter den nya polska statens uppkomst hör man åter igen talas om den polska antisemitismen, vilken troddes vara försvunnen för alltid. Och antisemitismen i Polen är i dag ett faktum, vilket bekräftar i en officiell förklaring av den polske statsministern Osobka-Morawski. Uppgifterna om antisemitismen äro dock överdrivna och tendentiösa, och den polska regeringens judepolitik inkonsekvent och oärlig.

Till uppkomsten av denna nya våg av antisemitism ha, så otroligt det än låter, de från de tyska koncentrationslägren återvändande polackerna bidragit. I Polen fanns, som sagt, ingen antisemitism under kriget, men den bedrevs systematiskt och i sin värsta form i de tyska koncentrationslägren, där hundratusentals polacker uppfostrades i denna anda. Det fanns koncentrationsläger, t. ex. Auschwitz, vilka voro en diabolisk skola för antisemitism. De värsta judiska elementen utvaldes av lägerförvaltningen till »Aufseher» över polackerna. (För-

brytartyper bland polackerna utsågos i sin tur till »Aufseher» över fångar av andra nationaliteter, o. s. v. På detta sätt uppfostrades alla till ett nationalitetshat mot alla.) — Det ges även en annan förklaring till uppkomsten av den nya antisemitismen: då judarna kommo tillbaka till sina hemorter, ville de återfå sina fastigheter och sina förmögenheter, vilka redan övertagits av polackerna, privatpersoner eller kommunala myndigheter. Såväl oärliga privatpersoner som nationalistiska kommunala ämbetsmän motsatte sig dessa berättigade anspråk, och åberopade sig på regeringsparollen »Polen åt polackerna», ehuru detta ej varit regeringens avsikt med parollen.

Regeringen med sin övervägande kommunistiska majoritet är hypernationalistisk (jfr Sv. Tidskrift, häfte 1/46 sid. 73). Enligt regeringens officiella program skall den polska staten i framtiden vara en ren nationalstat utan främmande minoriteter. Det behövs alltså inga judar i Polen.

Det har på olika håll förekommit antijudiska excesser, bl. a. i Krakow, där några personer dödades. I den totalitära polisstat, som Polen nu är, hade den polska regeringen möjligheter att energiskt ingripa mot dessa excesser. Men det gjorde den icke. Regeringen utlovade endast skarpa motåtgärder, men man har inte hört någonting om att gärningsmännen gripits, eller att någon demonstrationsprocess öppnats mot dem, ett i Östeuropa mycket omtyckt förfaringsätt. Regeringen hade möjlighet att genom presscensur förhindra panik bland judarna, men icke heller detta gjordes. Tidningarna och radion berättade om excesserna, och statsministern bekräftade dem i en officiell förklaring.

Samtidigt fingo judarna, men ej andra polska medborgare, pass och utresevisum samt tillstånd att medföra sina förmögenheter. En massmigration tog sin början.

Från londonpolackernas sida påstås, att det var det kommunistiska partiet, som genom milisen och de kommunala myndigheterna organiserade de antisemitiska excesserna; från regeringens sida hette det, att den underjordiska armén, vilken ännu finns kvar och som lyder under general Anders, förövat gärningen. Därför var det en sensation, när Stockholms-Tidningens korrespondent G. Kumlien 20.2.1946 meddelade, att de polska judarna fly från Polen till general Anders' Italienarmé, där de beredas asyl, där de kvalificerade bli inkorporeerade i armén och där det redan vid krigsslutet fanns c:a 1,000 judiska soldater och 180 judiska officerare.

Det finnas flera orsaker till att judarna nu föredraga att lämna Polen, men den främsta är den allmänna osäkerheten i landet. Judarna känna sig ej så starkt bundna till det polska hemlandet som polackerna. De vilja efter allt de gått igenom under kriget nu främst ha lugn och trygghet, men i Polen finns ingen ro. Som redan i en tidigare artikel påpekats, är ej blott den personliga, utan även den politiska friheten i landet ytterst ringa — Associated Press har meddelat, att i början av februari nya masshäktningar ägde rum i Polen, att den hemliga polisen under en storrazzia kastade 75,000—100,000 personer i fängelse, att dessa razzior utfördes under ledning av den

kommunistiske generalen Stanislaw Rzadkiewicz, som är minister för den inre säkerheten, och att fångarna torterades som på Gestapos tid. — Polen står inför parlamentsval. Om fria val komma till stånd, få kommunisterna och alla med dem hierade partier minoriteten av rösterna, men man kan knappast vänta sig, att de komma att frivilligt lämna ifrån sig makten. Därför frukta judarna, att ett inbördeskrig kan komma att bryta ut. Dessutom finns det ingen ekonomisk säkerhet i Polen, och judarna se ingen ekonomisk framtid för sig i landet. Judarna äro initiativrika människor, och i den nya, av kommunisterna styrda, polska staten finns det ingen plats för privatinitiativ.

De judar, som återvända till Polen från Ryssland, placeras i det nya Västpolen (Nieder-Schlesien), där inte ens polackerna vilja bo. Det anses, med rätt eller orätt, att denna landsdel, »Vilda Västern», behärskas av den ryska soldatesken. Endast en minoritet tror, att dessa områden, vilka ej fordrades av ens de största polska chauvinisterna, komma att förbli polska i framtiden. Många polacker, som flyttas dit och erhålla tyska våningar med möblemang, taga möblerna med sig och återvända till sina gamla hemorter. Ännu mera tvivla judarna på, att dessa områden skola förbli polska och att de själva skola ha någon framtid där. Men vart skola då judarna återvända? Till sina gamla hem och till sina familjer där? Där finns det dock nu varken hem eller familjer, ja, inte ens familjegravar. Av de c:a 3,500,000 polska judarna från före kriget finns det i dag inte kvar mer än knappt 5 %, 95 % äro utrotade; deras aska är utströdd för himlens alla vindar. Man kan förstå, att judarna ej vilja bo i ett sådant land.

Till allt detta kommer så också den sionistiska propagandan. Sionisterna vilja utnyttja detta historiska tillfälle till att skapa en judisk stat i Palestina. Deras propaganda vill för hela världen påvisa, att den enda lösningen av det judiska problemet är att skapa en Palestinastat. Denna propaganda arbetar mycket effektivt: varje åtgärd mot judarna överdrives och propagandamaterial finns det tillräckligt av. Sionisterna propagera för en utvandring ur Östeuropa. Vi här i Sverige ha att tillskriva denna propaganda att många, c:a 8,000, av de judar, som under och efter kriget kommo till Sverige, ej vilja återvända till sina hemländer. Enligt den sionistiska propagandan är det en hederssak för varje jude att medverka till uppkomsten av ett fritt, judiskt Palestina.

Detta sakernas tillstånd förklarar, att å ena sidan general Morgan hade rätt, då han i sin rapport talade om en hemlig, judisk propaganda i Polen och en organiserad massemigration därifrån, och å andra sidan sionisternas våldsamma protest mot denna rapport, vilken de ansågo förringa judarnas svåra läge i Polen. Polska regeringen blev tvungen att stoppa emigrationen och den Polska Judiska Central-Kommittén att utfärda en officiell förklaring, enligt vilken läget i Polen ej utgör någon anledning till panikstämmning och varnarnas för en kaotisk utvandring.

Den polska regeringen är ej antisemitisk. Judarnas antal i det polska kommunistiska partiet är mycket stort. I Warszawa finns det icke något ministerium, där icke ministern eller vice-ministern eller

åtminstone den tjänsteman, som motsvarar statssekreteraren, är jude. Eller rättare sagt: är polsk-judisk kommunist. Samma är förhållandet bland de lägre befattningarna i nästan hela Polen. Och i varje polsk delegation, som kommer till Stockholm, finns det judar, liksom i varje avdelning på den härvarande polska beskickningen. Antalet av dessa judar uppgår till en betydligt större siffra, än vad som skulle vara berättigat såsom procentuell motsvarighet till antalet judar i Polen. — Det förhållandet att judar bekläda ett så stort antal viktiga poster befrämjar antisemitismen i Polen. — Men det kommunistiska partiet erkänner ej något judiskt, nationellt problem. Dess mål är att skapa proletarietets världsherravälde under sin egen ledning.

Den ryska politiken vill spränga den engelsk-amerikanska vänskapen, och överallt i hela världen skärpes engelsmännens svårigheter. Den judisk-arabiska tvisten om Palestina är en viktig faktor i den ryska politiken mot England. Hitler har här varit läromästaren; å ena sidan har han givit sionisterna starka argument genom antisemitismen, och å andra sidan har han understött arbernas motstånd mot den judiska immigrationen i Palestina. I dag uppträda ryssarna som arabernas förespråkare och samtidigt främja de antisemitismen i Ryssland (jfr Svensk Tidskrift häfte 10/45, sid. 714 ff.). De svårigheter, som uppstå på grund av denna oärliga politik — även den polska vasallregeringen följer samma linje — äro Englands svårigheter. Eftersom en stor del av den amerikanska pressen äges av judar, vilka sympatisera med sina trosfränder, måste detta återverka på de engelsk-amerikanska relationerna. På detta sätt har det judiska problemet blivit en schackpjäs i den storpolitiska dragkampen.

28.2. 1946.

Den nationella frihetsrörelsen på Java. Javas nationella rörelse, som till en början var riktad mot de japanska inkräktarna, åsyftar nu öns och så småningom hela Insulindes frigörelse från det holländska herraväldet. Under många år har den javanesiska frihetsrörelsen varit i verksamhet, men först när japanerna ockuperade ön, fick den en stramare organisation och en mera enhetlig riktning.

Den nationella aktiviteten på Java måste ses mot bakgrunden av hela kolonialproblemets aktualisering under det andra världskriget, icke minst i Asien. Japanerna ha fört en intensiv kamp mot det europeiska kolonialväldet och frikostigt givit de asiatiska kolonialfolken löften om frihet och självständighet, om de ville ansluta sig till det »japanska storummet». Med Burmas och Filippinernas självständighetsförklaring exemplifierades den nya kolonialpolitikens innebörd i japansk version, och om den icke uppnådde något konkret resultat, har den dock verkat i hög grad stimulerande på de nationella rörelserna i de europeiska kolonierna. Däröfver vittna bl. a. arabernas livliga politiska aktivitet och indiernas krav på ökad självstyrelse. Rörelsens senaste och mest målmedvetna yttring är javanesernas revolutionära kamp.

Java är Nederländska Indiens viktigaste ö, både beträffande folk-mängd och ekonomisk utveckling. Av hela Insulindes befolkning

(Insulinde = Java, Sumatra och den holländska sektorn av Borneo samt de s. k. små Sundaöarna) på cirka 67,5 milj. bo omkring 42 milj. på Java. Tillsammans med de övriga Sundaöarna och Malacka behärskades Java av det i början på 1600-talet etablerade Ostasiatiska kompaniet. År 1798 upplöstes kompaniet; dess industriella och merkantila anläggningar övertogs av holländska staten. Under de napoleonska krigen förlorades kolonierna till Storbritannien, men återlämnades 1816 och garanterades som holländsk besittning i den brittisk-holländska traktaten av år 1824 mot det att Holland överlämnade till Storbritannien Malackahalvön. På Sundaöarna fanns det då åtskilliga infödingsstater, som först efter häftiga strider kuvades av holländarna. Formellt existerade några av dessa stater ännu vid krigsutbrottet 1939. Deras självständighet var emellertid avsevärt begränsad. Japan utnyttjade dem för sina syften och gav utan tvivel indirekt den nationella rörelsen sitt stöd.

Statsrättsligt blevo de ostindiska kolonierna genom 1922 års holländska konstitution likaberättigade med moderlandet. I konstitutionen kallas de »konungariket Nederländernas integrerande beståndsdelar». Även om därmed begreppet koloni för Insulindes del egentligen avskaffats och de malajiska infödingarna flerstades i stor utsträckning fingo deltaga i förvaltningen, dirigerades dock administrationen fortfarande av holländska regeringen. En holländsk generalguvernör står jämlikt författningen i spetsen för Insulindes administration med sex guvernörer som underlydande, av vilka tre på Java; alla äro ansvariga inför Hollands kolonialminister. Författningen äro infödingar och vita liksom också de många kineserna och araberna på öarna politiskt likaberättigade och välja tillsammans parlamentet, det s. k. folkrådet, som sedan 1925 har lagstiftande befogenhet. Insulindes försvar och utrikespolitik äro dock helt och hållet reserverade åt holländska regeringen. Vid andra världskrigets utbrott voro Insulindes flotta och armé huvudsakligen baserade på infödingarnas värnplikt, vilket upprepade gånger äventyrat försvarets effektivitet.

I kulturellt och ekonomiskt hänseende står Javas liksom hela Insulindes befolkning på en relativt hög nivå. Javaneserna ha en ur gammal kultur, besläktad med den indiska. Majoriteten utgöres av malajer (muhammedansk religion). Trots den holländska förvaltningen och trots ett flitigt utnyttjande av den holländska undervisningen ha infödingarna under hela kolonialperioden bemödat sig att bevara den egna kulturen och de gamla traditionerna. Ju mer den europeiska civilisationen trängde in i landet, desto intensivare blev infödingarnas kulturförsvar. Särskilt på Java har en malajisk folkbildningsorganisation utvecklats, som med egna skolor, församlingshus m. m. vårdat fädernas odling, men den har samtidigt beaktat den moderna kulturens krav. Infödingarna ha uppnått en relativt hög bildningsnivå, som ofta överträffar blandrasernas.

Uppkomsten av ett rasproblem har man i görligaste mån sökt förhindra. Den holländska förvaltningspersonalen samt officerare och underbefäl ha ofta ingått äktenskap med infödda kvinnor. Den därav

skapade blandrasen utgör, om man så får säga, det egentliga rasproblemet. Bastarderna (»indos») räknas emellertid till de vita och inneha till följd av härstamningen på fädernet och sin sociala ställning höga poster inom administrationen och näringslivet. Indos ha dock alltmer undanträngts av rena infödingar med högre bildningsgrad. Förvaltningen har alltså i ganska stor omfattning rekryterats från den nationella frihetsrörelsens organisationer, ett faktum som givetvis bidragit till de javanesiska nationalisternas snabbt växande inflytande efter Japans kapitulation. Javanesernas aktion understöddes energiskt av Javas och Insulindes många kineser och araber. Parollen är här liksom i Indokina, Kina, Indien, Arabien, Egypten och Främre Orienten: »Ut med européerna! Gör ett slut på kolonialregimen!» — ouvertyren till ett märkligt världshistoriskt skådespel och en ny epok i mänsklighetens historia.

En allvarlig ekonomisk kris har givit frihetsrörelsen ökad intensitet. Under kriget ha cirka 8 milj. dött av svält på grund av näringslivets desorganisation. Det är att märka, att de ekonomiska krigsföljderna drabbat infödingar, som under mellankrigsåren icke blott blivit medvetna om sin ekonomiska betydelse för det »holländska herrefolket» och om de ekonomiska förhållandenas vikt i socialt hänseende; de ha dessutom observerat det vita världets bräcklighet och dess ofta hänsynslösa exploateringssystem. Att en målmedveten frihetsrörelse med urgamla försänkningar i kultur och tradition under dessa omständigheter har stora möjligheter att samla anhängare, är självklart. På Java äro förutsättningarna för den nationella aktivismens slutliga seger så mycket större som den genom sina bildningsinstitutioner disponerar över en stark organisation och genom sina försänkningar i den officiella administrationen har tillgång till både pengar och vapen. Med hänsyn härtill är det föga sannolikt, att frihetsrörelsen gör en reträtt till status quo ante bellum, d. v. s. det holländska herraväldet.

Klart är, att ett befriat Java — en av en nationell revolution till integral självständighet förd koloni — kan bli signalen till andra mer eller mindre latenta frigörelsesträvandens intensifiering inom de europeiska kolonialvärldena. London är bekymrat, men Moskva jublar.

Österrikes nödläge. Voltaire har en gång sagt: »Det finns ingenting sorgligare än att i all hemlighet bli hängd.» Österrike har länge nog under monarkiens dagar måst finna sig i att dess öde nonchalerades av världsoffentligheten. I allmänhet sysselsatte man sig i pressen högst sporadiskt med dubbelmonarkiens mycket komplicerade och ödesdigra problem; endast om några bomber kastades i parlamentet eller om det kommit till sammanstötningar, så att döda eller sårade lågo blödande på gatorna, fingo läsaren veta att någonting gnisslade inom monarkien. Det nya Österrike kan, gudskelov, notera några framsteg i den riktningen. Världsoffentligheten har reda på landets oerhörda nöd, och särskilt den svenska hjälpaktionen, som just nu utvecklar sin välsignelsebringande verksamhet i Wien,

är ett talande bevis för den oskattbara internationella medkänslan. Men förvisso är landets nöd så hjärtskärande att även dessa ytterst glädjande ansträngningar inte på långt när räcka till. Vi erfara: ärkebiskopen i Wien har riktat en inträngande vädjan till de schweiziska biskoparna, vari han ordagrant säger: »Vi sakna livsmedel, och om vi inte få sådana snart, ha vi ingen ungdom och inga åldringar, och människor i medelåldern äro inte längre arbetsföra. Det fattas kläder, linne och skor; en stor del av befolkningen äger endast kläderna på kroppen. Det finns tusentals människor, som inte kunna få ens en sked varm soppa på hela dagen, emedan de inte ha möjligheter att koka. Det saknas medikamenter och läkemedel, och därför stå våra läkare och sköterskor hjälplösa mot sjukdomar och epidemier.» Ärkebiskopen förklarar att sedan månader tillbaka potatis saknas i Wien, och att försörjningsläget ytterligare komplicerades genom de tiotusental av flyktingar, som strömmade över från Tjeckoslovakien. Oberösterreich, som har omkring en miljon invånare, måste ytterligare livnära mer än en halv miljon utvandrare från Tyskland, Ungern och andra länder, för vilka hundratals läger måste ställas till förfogande. I somras fanns det veckor då såväl barn som vuxna inte kunde er-hålla mer än 700 kalorier — d. v. s. en fjärdedel av normal ranson. I Salzburg lider en tredjedel av barnen av undernäring, så att deras vikt gått ner katastrofalt, och ungefär 25,000 visa redan symptom, som kunna leda till svårare sjukdomar. I Tyrolen finns det knappt spannmål för tre månader framåt. Mjök, socker, potatis, ost och färska grönsaker, det är den allmänna trängtan, och blir den inte snart tillfredsställd, så kommer även nästa generation att få lida för vad som förbrutits mot den nuvarande.

Till dessa så att säga ofrånkomliga olyckor kommer också sådana, som man skulle kunna undvika med en smula förnuft och rättvisa. Nu äntligen har Österrike en regering, som inte kunde förvägras internationellt erkännande. I spetsen för den står en man, som tillbringat sex år i koncentrationsläger, vilket jämte hans övriga egenskaper borgar för att han inte kommer att föra en tvetydig politik. Enligt valresultaten höra 8 ministrar till folkpartiet, bland dem utrikesminister Gruber och finansminister Zimmermann. Vicekanslern, inrikesministern, socialministern och ministern för livsmedelsförsörjningen tillhöra socialdemokraterna. Kommunisterna, som bara ha en plats i ministären, inneha mindre viktiga ministerposten för kraftförsörjningen. Denna regering med sina drygt sexton medlemmar kunde utveckla en välsignelsebringande verksamhet, den kunde röja undan det förgångnas grushögar och vidtaga nyskapande åtgärder — om inte detta befriade Österrike fortfarande skulle behandlas likadant, eller nästan likadant, som det erövrade och slagna Tyskland. Ty vad är det för en befrielse, som innebär att, snart ett år efter förtryckarnas bortdrivande, fyra stora arméer, med sammanlagt en miljon man, ännu befinna sig på den befriade statens område. Detta »befriade» land, vars städer blivit förödda, måste hysa befriarnas arméer, det måste med sina bankruttrade finanser bestrida ockupationskostnaderna och det måste — vilket synes folket allra

hårdast — bära följderna av oenigheten bland de allierade. Dr Renner, republikens nyvalde president, har utropat med en hjärtesuck: »Vad är det för ett tillstånd, där man för varje struntsak måste fråga sju partier!» — tre parlamentariska partier och fyra ockupationsmakter. Konsekvenserna äro redan påtagliga inte blott på ekonomiskt håll utan även inom politiken. Så rådde inom de västra kretsarna och i många utländska stater ett visst missnöje med att ockupationsmakterna, i detta fall fransmännen, tilläto Otto von Habsburg att för längre tid vistas i Innsbruck och inte heller ville förhindra att han hälsades av många av sina anhängare. Det är, särskilt för dem som hysa pietetsfulla känslor gentemot det förgångna, ett sorgligt skådespel att iakttaga hur Otto von Habsburg nästan på samma sätt som sin far den olycklige Karl, skadar sig själv och sin egen sak. Föremål för klander är vidare nästan överallt det långsamma tempot med upprepningen. Varje vecka, ja, varje dag, äger processer rum mot f. d. nazister, men detta till trots har den allierade kontrollkommissionen riktat en allvarlig varning till myndigheterna i Wien om att upprepningen går alldeles för långsamt. Å andra sidan är man på många håll, särskilt inom konstnärskretsar, benägen att mer eller mindre låta udda vara jämnt för dem som på grund av nödtvång och mot sin egen övertygelse tjänade nazisterna. Men även från engelskt håll har riktats en förebråelse — och betecknande nog mot England — nämligen att inom den engelska zonen affärsmän, som voro pro-nazister, tolererats och att även officerare åtnjutit gästvänlighet, vilka i Jugoslavien räknas till krigsförbrytarna.

En ljuspunkt på denna nattmörka tavla är emellertid att enligt senaste underrättelse särskilt amerikaner och engelsmän anstränga sig till det yttersta att åvägabringa åtminstone halvvägs normala förhållanden inom sina zoner. De använda sitt eget manskap och sina egna transportmedel till att påskynda uppröjningsarbetet. De hjälpa själva till att riva ned de husruiner, som utgöra en stor fara för trafiken. Mycket glädjande är också det kulturella livets starka uppsving — naturligtvis relativt talat. Teater och film har förvånansvärt snabbt åter kommit i gång. Nästan varje vecka publiceras nya böcker och tidskrifter; även varietégenren blomstrar, om också huvudsakligen till ockupationstruppernas fromma. — Men allt detta kan dock inte undanskymma lägets djupa allvar och statsmännens oavvisliga plikt att på annat sätt än hittills konstruktivt och produktivt verka i politiskt och ekonomiskt hänseende. Österrike har uppställt två politiska krav; som komma att bli av betydelse vid fredsförhandlingarna. Det ena gäller den tyskspråkiga delen av Sydtyrolen, som sedan nästan ett årtusende tillhört den österrikiska kulturkretsen. Det andra gäller Berchtesgaden. Men mycket viktigare är dock, synes det mig, frågornas stora fråga: att kunna säkra den politiska och ekonomiska existensmöjligheten. Att här skaffa nödiga garantier; att för avsevärd framtid skydda landet mot utarmning och förtryck; att skaffa befolkningen arbete och rimligt välstånd.

Ernst Benedikt.

Med anledning av professor Carl-Erik Quensels uppsats »Den dubbla anknytningen och skolstatistiken» har Svensk Tidskrift fått mottaga följande genmäle av lärare Arvid Molin, Enköping.

Den dubbla anknytningen och skolstatistiken. I Svensk Tidskrift nr 8, 1945, har professor Carl-Erik Quensel med utgångspunkt från fil. lic. Tage Larssons broschyr »Statistik och önsketänkande i skolfrågan» anfört några kritiska synpunkter på den statistik rörande studieresultaten i 4- och 5-årig realskola, som framlagts av 1940-års skolutredning. Professor Quensel bygger sin argumentering på siffror, som i några fall avviker från skolutredningens statistik. Hans tolkning av denna statistik på vissa punkter motiverar dessutom ett bemötande.

När det gäller betygsresultaten i näst högsta klasserna på de båda linjerna anför professor Quensel följande siffror (här kursiverade):

	5-årig linje kl. 4 ⁵		4-årig linje kl. 3 ⁴		Differens enl.	
	Medelbetyg enl. Quensel	Skolutredn.	Medelbetyg	Quensel	Skolutredn.	
Gossar.....	<i>1,22</i>	1,21	1,29	<i>0,07</i>	0,08	
Flickor.....	<i>1,29</i>	1,27	1,32	<i>0,03</i>	0,05	

Enligt skolutredningens andra betänkande (Stat. off. utr. 1944:21) tab. 26 är medelbetyget för gossar och flickor i 4⁵ resp. 1,21 och 1,27. Differensen blir då 0,08 och 0,05 betygsenheter i stället för de av professor Quensel anförda siffrorna (0,07 och 0,03).

Differenserna mellan betygen i näst högsta klassen på de båda linjerna samt för skrivämnena i realexamen framgår av följande tablå:

	Gossar	Flickor
Differens mellan betygen i 3 ⁴ och 4 ⁵	0,08	0,05
» » » » 4 ⁴ » 5 ⁵	0,08	0,10

Professor Quensel gör följande kommentarer till de anförda siffrorna:

»Differensen går härvid (i realexamen) i samma riktning och är av samma storleksordning som differensen i näst högsta klassen. Men här sätter lic. Larsson in en allvarlig anmärkning. I den 5-åriga linjen finns en betydande avgång av bättre elever från fjärde klass till gymnasium, en avgång, vartill motsvarighet i samma grad saknas på den fyraåriga linjen. Eleverna i avslutningsklassen i femåriga linjen kunna sägas utgöra ett negativt urval. Och det negativa urvalet föranleder att skolbetygen i avslutningsklassen icke reservationslöst kunna tagas som ett belägg för skolformernas olika lämplighet.»

Påståendet att differenserna är av samma storleksordning är som synes riktigt för gossarnas vidkommande, men för flickorna är differensen *dubbelt* så stor i realexamen som i näst högsta klassen. De här anförda betygssdifferenserna har spelat en viktig roll i lic. Larssons argumentering. Han har dock utgått ifrån att differenserna

skulle vara större i näst sista klassen än i realexamen. Som synes är detta ett antagande, som inte finner något stöd i skolutredningens statistik.

Att övergången från 4^s till gymnasiet innebär ett negativt urval för den 5-åriga linjen har mig veterligt inte ifrågasatts på något håll. Lika litet har man på folkskolehåll »reservationslöst» använt sig av realexamensbetygen vid jämförelser mellan studieresultaten på de båda linjerna. Det har just varit för att eliminera den felkälla den olika starka gallringen vid övergång till gymnasium från 3⁴ och 4^s utgör, som man i skolutredningens statistik liksom vid ett flertal tidigare undersökningar utgått i första hand från betygen i näst högsta klasserna med deras ännu ogallrade elevmaterial. Där emot har lic. Larsson framträtt som en ivrig förespråkare för att jämförelsen bör ske först i realexamen.

Professor Quensel framhåller vidare att flera andra felkällor inte beaktas i skolutredningens statistik. Så borde de elever, som vinner inträde från annan klass än den normala anknytningsklassen, ej ha medtagits i statistiken. Huru ställer sig betygen vid de skolor, där både 4- och 5-årig linje finnes och hur inverkar betygen för landsbygdens barn? undrar professor Quensel. Liknande kritik har under tecknad tidigare riktat mot uppläggnings av skolutredningens statistik (Folkskollärarnas Tidning nr 18, 1944, och nr 7, 1945). I ett tillägg till den tabell, där skolutredningen redovisar medelbetygen för 3⁴ och 4^s lämnas den förklaringen att materialet ej varit tillräckligt stort för att medge en önskvärd uppdelning på olika grupper med hänsyn till bl. a. olika skolor. I en undersökning angående begåvningsurval och studieresultat vid 4- och 5-årig realskola, som under tecknad tidigare utförd (F. T. nr 34, 35 och 39, 1943), har dock hänsyn tagits till samtliga här anförda felkällor. Undersökningen omfattade 5,029 elever på den 5-åriga och 2,296 elever på den 4-åriga linjen vid 18 samrealskolor och läroverk med både 4- och 5-årig linje. Hänsynstagandet till de av professor Quensel poängterade felkällorna hade till resultat, att betygsdifferenserna till den 4-åriga linjens favör blev i genomsnitt betydligt större än de differenser, som framgått av skolutredningens statistik.

I sin artikel ägnar professor Quensel stort utrymme åt en enligt min mening tämligen betydelselös fråga, nämligen »självgallringen» till följd av avgången av kvarsittare på de båda linjerna. Professor Quensel anser sig kunna konstatera, att jag gjort »stort nummer av» och »fäst stor vikt vid» den omständigheten att 17,3% av den 5-åriga linjens intagna elever avgår efter kvarsittning innan målet nåtts, men blott 9,9% av den 4-åriga linjens elever. Han finner det vara »absurt att hänga upp sig på siffror över enbart avgångna kvarsittare. Hela avgångsfrekvensen måste tagas med i beräkningen.»

Professor Quensels kommentarer på denna punkt ger intryck av bristande kännedom om utgångspunkten för debatten i denna detaljfråga. I sin broschyr hade lic. Larsson hänvisat till att procenttalet elever, som på grund av kvarsittning eller av andra skäl i förtid avgår från realskolan, är högre på den 4-åriga linjen än på den 5-åriga.

Till följd härav ansåg sig lic. Larsson kunna konstatera »att utgallringen av svaga elever är starkare på den 4-åriga linjen än på den 5-åriga». Detta fann jag vara en synnerligen förhastad slutsats med tanke på att skolutredningens statistik lämnar tämligen klart besked om att gallringseffekten av den förtidiga avgången med största sannolikhet kan förmodas vara starkare på den 5-åriga än på den 4-åriga linjen. Gallringseffekten bestämmes givetvis inte enbart av det relativa procenttalet avgångna utan även av den intellektuella standarden hos de utgallrade eleverna. I min av professor Quensel kritiserade replik till lic. Larsson använde jag siffrorna över procenttalet kvarsittare bland de avgångna såsom ett visserligen ej fullt exakt men dock relativt tillförlitligt index på de utgallrade elevernas begåvning. Några siffror ur skolutredningens statistik kan vara ägnade att belysa tankegången. Av 100 intagna gossar i den undersökta årsgruppen avgår på den 5-åriga linjen i genomsnitt 28 elever innan slutmålet är nått. Av dessa har 62 %, d. v. s. i runt tal 17 elever, varit kvarsittare en eller flera gånger (3 elever mer än en gång). Av 100 intagna gossar på den 4-åriga linjen avgår 34, 29 % av dessa, d. v. s. avrundat 10 gossar, har varit kvarsittare en gång. Av intagna 100 gossar avgår således 17 kvarsittare på den 5-åriga linjen mot 10 på den 4-åriga. Dessa siffror har erhållits genom hänsynstagande dels till *antalet intagna* dels till *hela avgångsfrekvensen* och sedan lagts till grund för den slutsatsen att gallringseffekten till följd av den förtidiga avgången i realskolan i varje fall inte kan förmodas vara starkare på den 4-åriga linjen än på den 5-åriga.

Professor Quensel anser det således vara »absurt att hänga upp sig på siffror över enbart antalet avgångna kvarsittare». I stället vill han att hänsyn skall tagas till avgången utan kvarsittning i de två första klasserna i den 4-åriga realskolan. Han anför vissa siffror för avgången utan kvarsittning från den 4-åriga linjen och konstaterar att motsvarighet härtill saknas på den 5-åriga linjen. Professor Quensels sätt att kommentera skolutredningens statistik på denna punkt är något svårbegripligt för en lekman på det statistiska området. I tab. 19, bet. II, lämnar skolutredningen vissa statistiska uppgifter om berörda elevgrupp. På den 4-åriga linjen avgår i de två första klasserna 720 gossar. Av dessa har 142 (19,7 %) haft godkända betyg i läroämnena och 578 (80,3 %) har haft ett eller flera underbetyg. I de motsvarande tre första klasserna av den 5-åriga linjen avgår 810 gossar därav 151 (18,6 %) med godkända betyg och 659 (81,4 %) med ett eller flera underbetyg. Procenttalen avgångna med underbetyg är således praktiskt taget desamma på de båda linjerna. Uträknas procenttalen på antalet i resp. klasser *närvarande* elever, erhålles siffrorna 5,8 och 9,0 % för resp. 5- och 4-årig linje. Häremot svarar dock ett högre procenttal avgångna godkända elever på den 4-åriga linjen (2,2 % mot 1,3 % för den 5-åriga). Uppenbart är således att den framträdande stora differensen mellan procenttalen för avgång efter kvarsittning på de båda linjerna måste tillmätas en betydligt starkare gallringseffekt än den obetydliga differensen mellan siffrorna för underbetygsfrekvensen inom elevgruppen avgångna utan kvarsittning.

Dagens frågor

Professor Quensel avslutar sin artikel med att fränkänna skolutredningens statistik praktiskt taget allt värde. »Den enda statistik, som verkligen säger något, är den, som angiver att i orter med dubbel anknätningsmöjlighet antalet skolavdelningar i den femåriga linjen ökat med 100 % och antalet avdelningar i den fyraåriga skolan minskat med 6 %», konstaterar professor Quensel. Slutsatsen ger sig således själv. Allmänheten föredrar en viss skolform framför en annan. Frågan om de båda skolformernas värde från social och pedagogisk synpunkt är också därmed avgjord. Med någon överdrift kunde man med samma bevisföringskonst efter en jämförelse mellan upplagesiffrorna för den förnämliga kulturtidskrift, som publicerat professor Quensels artikel, och motsvarande siffror för t. ex. veckotidningen Hela Världen dra vissa slutsatser angående de båda publikationernas värde ur olika synpunkter. Jag förmodar att professor Quensel själv inte skulle godtaga allmänhetens uppskattning av publikationerna i fråga såsom en tillförlitlig och objektiv värderingsgrund.

Arvid Molin.